

ИПА програма за граѓанско општество и медиуми

Јуни 2017

СОЖС и ОВЖС постапки во Југоисточен плански регион

Проектот е финансиран од
Европската Унија

Проектот е спроведуван од
ПОЛИМАТ 13

Издавач:

Здружение за развој, едукација и еколошка етика – ПОЛИМАТ 13

ул. Маршал Тито бр. 64

1484 Богданци

info.polymath13@gmail.com

www.polymath13.mk

Насловна страна:

Перо Иванов

Проект „Примена на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија преку градење партнерства во Југоисточен плански регион“ спроведуван од ПОЛИМАТ 13, како подгрантисти на Милиеуконтакт Македонија, Коцка и Фронт 21/42 во рамки на проектот „Зајакнати граѓански организации за партиципативно транспонирање и спроведување на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија“, финансиран од Европската Унија.

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на ПОЛИМАТ 13 и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија.

СОЖС и ОВЖС постапки во Југоисточен плански регион

Јуни 2017

Содржина

1. Предговор	3
2. Вовед.....	5
3. Стратегиска оцена на животната средина.....	6
3.1 Регулатива за СОЖС на Европската Унија	6
3.2 Регулатива за СОЖС на Република Македонија	8
3.3 Стратегиска оцена на животната средина во Југоисточен плански регион	10
4. Оцена на влијанието врз животната средина.....	13
4.1 Регулатива за ОВЖС на Европската Унија.....	14
4.2 Регулатива на ОВЖС на Република Македонија.....	15
4.3 Оцена на влијанието врз животната средина во Југоисточен плански регион.....	18
5. Резултати од прашалникот.....	21
6. Заклучоци и препораки	24
Прилог 1	26
Прилог 2	30
Прилог 3	31

1. Предговор

Здружението за развој, едукација и еколошка етика - ПОЛИМАТ 13 работи на полето на заштита на животната средина преку подигнување на јавната свест и преземање на конкретни активности за унапредување на зачувување на животната средина со широко вклучување на заедницата во развојните процеси.

ПОЛИМАТ 13 е организација регистрирана во 2013 година во Богданци посветена на унапредување на животниот стандард преку едукација, информирање и истражување, како и поттикнување на населението на соработка со локалната самоуправа заради заштита и унапредување на состојбите за поквалитетен живот. Мисијата на ПОЛИМАТ 13 е создавање на еколошка одржливост со обновливи технологии со ангажирање на вода – почва – биодиверзитет – клима – култура – соработка.

Проектот „Примена на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија преку градење партнерства во југоисточен плански регион“ во чии рамки е изработен овој документ е грант на проектот „Зајакнати граѓански организации за партиципативно транспонирање и спроведување на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија“ спроведуван од Милиеуконтакт Македонија, КОЦКА и Фронт 21/42. ПОЛИМАТ 13 преку овој грант придонесе кон зајакнување на капацитетите на граѓанските организации и локалните власти од југоисточен плански регион за учество и спроведување на процедурите за проценка на влијанието врз животната средина (ОВЖС) и стратешка проценка на животната средина (СОЖС), како и создавање средина која ги охрабрува активностите на граѓанските организации за примена и имплементација на ЕУ 2020 пакетот за енергија и клима на локално и регионално ниво.

Потребата од спроведување на овој проект произлезе од согледувањата дека недоволната примена на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија и негова интеграција во процедурите и постапките на ОВЖС и СОЖС во локалните и регионалните проекти и планови е значаен недостаток. Причината за ова е неинформираноста и непознавањето на

оваа проблематика од страна на локалните власти, како и од локалните граѓански организации. Слабата промоција на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија на локално ниво е една од причините за нивната неинформираност. Затоа има појава на несинхронизирани развојни политики кои од една страна промовираат локален и регионален развој чиј нус продукт се зголемени емисии на стакленички гасови и загадување на животната средина.

ПОЛИМАТ 13 изразува благодарност на претставниците на Општините и граѓанските организации од југоисточен плански регион за учеството во проектните активности и поддршката за пренесување на потребните информации и документи кои придонесоа за успешно спроведување на проектот.

2. Вовед

Овој документ е изработен со цел да ја претстави досегашната состојба со процедурите на ОБЖС и СОЖС во југоисточен плански регион (ЈИПР) од аспект на учество на јавност во процесот на одлучување во врска со животната средина, националните и меѓународните легислативи во однос на клима и енергија, како и да направи осврт на препораки и механизми за планирање и спроведување на истите.

Активностите во проектот опфаќаа истражување и анализа на постоечките ОБЖС и СОЖС документи во ЈИПР, спроведување на обука за практичните аспекти на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија за претставници на граѓанските организации и одделенијата за животна средина од сите 10 општини од ЈИПР, спроведување на трибини во три општини на ниво на микро регион заради запознавање на пошироката јавност со процедурите на ОБЖС и СОЖС, како и иницијатива за формирање на мониторинг тело од граѓански организации за следење на состојбата со животна средина во ЈИПР.

Врз основа на направеното истражување кое опфаќаше следење на веб страните на Општините и достапноста на документите на истите, беа реализирани состаноци со претставници на одделенијата за животна средина од општините Богданци, Гевгелија, Валандово, Дојран, Радовиш, Конче, Струмица, Ново Село, Босилово и Василево. Овие состаноци допринесоа преку спроведување на прашалник да направиме увид за уредувањето на одделенијата за животна средина во општините во ЈИПР, за планските документи кои ги третираат темите за клима и енергија за чија изработка се одговорни општините, за постапки за СОЖС кои ги спроведуваат општините и ОБЖС постапки спроведени на територијата на овие општини. По направената анализа на постоечките ОБЖС и СОЖС документи на ниво на ЈИПР, ПОЛИМАТ 13 состави регистар и дата база на документи од локално и регионално значење. Врз основа на оваа анализа беа одбрани две студии на случај за спроведени ОБЖС и СОЖС постапки за рудничкиот комплекс Казандол и план за управување со отпад во ЈИПР.

3. Стратегиска оцена на животната средина

Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС) е постапка која се спроведува чекор по чекор и ги анализира и комуницира аспектите на животната средина и здравјето на луѓето поврзани со различни опции за планирање. Овие аспекти се собираат во консултации со релевантните власти и јавноста, така што донесувачите на одлуки можат да ги споредат сите предности и недостатоци на секоја опција за планирање. Со СОЖС се интервенира рано во процесот на донесување на одлуки за да се спречи неповратниот ефект и скапи мерки поради лошото планирање. СОЖС исто така ја подобрува транспарентноста и довербата на јавноста во процесот на одлучување. Таа им помага на земјите да го промовираат економскиот развој и во исто време да ги следат целите на зелената економија и еколошките цели како што е заштитата на биодиверзитетот, зголемувајќи ја енергетската ефикасност и митигација или адаптација кон климатските промени. Подготовката на план или програма содржи неколку чекори кои имаат логички врски со постапката за СОЖС. Оттука многу е поефективно да се интегрира СОЖС во процесот на планирање отколку да се прави прво планирањето, а потоа стратегиска оцена на животната средина. Ова заштедува време и ги прави дополнителните трошоци за планирање скромни. Сите трошоци или задоцнувања кои можат да произлезат од изработката на СОЖС се надминуваат од бенефитите.

Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС) е процес со кој треба да бидат целосно интегрирани фактори за заштита на животната средина во подготовката на планови и програми и пред нивно конечно донесување. Целите на процесот на СОЖС се да обезбеди високо ниво на заштита на животната средина и да промовира одржлив развој преку придонесување кон интеграција на еколошките аспекти во подготовката и усвојувањето на одредени планови и програми.

3.1 Регулатива за СОЖС на Европската Унија

Директива 2001/42 / ЕЗ за оценка на ефектите од одредени планови и програми врз животната средина (Директивата за СОЖС).

Директивата за СОЖС се применува на широк спектар на јавни планови и програми (на пример, за користење на земјиште, транспорт, енергија, отпад, земјоделство итн.). Директивата за СОЖС не се однесува на политики. Директивата за СОЖС е во сила од 2001 година и е транспонирана до јули 2004 година.

Плановите и програмите во смисла на Директивата за СОЖС мора да бидат подготвени или усвоени од страна на орган на национално, регионално или локално ниво и се барани со законски, регулаторни или административни одредби.

Директивата за СОЖС нема листа на планови и програми како што е случај со Оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС).

СОЖС е задолжително за планови и програми кои се подготвуваат за земјоделството, шумарството, рибарството, енергетиката, индустријата, транспортот, управувањето со отпадот/водата, телекомуникациите, туризмот, градски и државни урбанистички планови или употреба на земјиште со кои се поставува рамката за идната развојна согласност од проектите наведени во Директивата за ОБЖС, како и планови и програми за кои е потребна оцена спрема Директивата за живеалишта.

Општо земено, за плановите и програмите што не се вклучени погоре, земјите членки треба да спроведат постапка за проверка за да утврдат дали плановите и програмите можат да имаат значителни влијанија врз животната средина. Доколку има значителни ефекти, потребна е СОЖС. Постапката на проверка се заснова на критериумите утврдени во Анекс II од Директивата.

Постапката за СОЖС може да се сумира на следниов начин: подготвен е извештај за животната средина во кој се идентификуваат веројатно значајните ефекти врз животната средина и алтернативи на предложениот план или програма. Јавните власти и органите за заштита на животната средина се информирани и консултирани за нацрт-планот или програмата и подготвен е извештајот за животната средина. Што се однесува до плановите и програмите кои можат да имаат значителни ефекти врз животната средина во друга земја членка, земјата членка на чија територија се подготвува планот или програмата

мора да се консултира со другата земја членка (членки). За ова прашање, Директивата за СОЖС го следи општиот пристап на Протоколот за СОЖС кон Конвенцијата на Економската комисија за Европа на ОН за оценка на влијанието врз животната средина во прекуграничен контекст.

Извештајот за животната средина и резултатите од консултациите се земаат предвид пред усвојувањето. Откако ќе се усвои планот или програмата, органите задолжени за животна средина и јавноста се информирани и релевантните информации им се достапни. Со цел да се идентификуваат непредвидени несакани ефекти во раната фаза треба да се мониторираат значајните еколошки ефекти од планот или програмата.

3.2 Регулатива за СОЖС на Република Македонија

Националната постапка за стратедиска оцена на животната средина е пропишана со законот за животна средина во поглавјето X. Оцена на влијанието на определени стратегии, планови и програми врз животната средина, членовите 65 до 75.

Стратедиската оцена на животната средина се спроведува за стратегии, планови и програми вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми што се подготвуваат од државните институции и од единиците на локалната самоуправа, а што би можеле да имаат влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето. Критериумите за подготовка на извештај за СОЖС за определени стратедиски документи се регулирани со *Уредба за стратегиите, плановите, програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапката за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето (Службен весник 153/2007) и Уредба за критериумите врз основа на кои се донесуваат одлуките дали определени плански документи би можеле да имаат значително влијание врз животната средина и здравјето на луѓето (Службен весник 144/2007).*

Државните институции и единиците на локална самоуправа што го подготвуваат документот, подготвуваат и извештај за стратедиска оцена на животната средина, кој е дел од стратедискиот документ. Пред

да биде подготвен извештајот за СОЖС, треба да се спроведе процедура за утврдување на обемот на извештајот од страна на институцијата што го подготвува планскиот документ. Извештајот за СОЖС треба да биде подготвен од минимум еден експерт од листата на експерти за СОЖС. Содржината на извештајот за СОЖС е пропишана *Уредба за содржината на извештајот за стратедиска оцена на животната средина (Службен весник 153/2007).*

Нацрт-верзијата на стратегијата, планот или програмата, вклучувајќи го и извештајот за СОЖС, се отворени за коментари од јавноста и од останатите државни и приватни институции. Извештајот се поднесува за добивање мислење од Министерството за животна средина и просторно планирање. Институцијата што го подготвува стратедискиот документ подготвува извештај од добиените мислења и коментари од јавноста и од институциите и го дополнува извештајот за стратедиска оцена на животната средина со овие коментари и мислења.

Извештајот за соодветноста на извештајот за стратедиска оцена на животната средина се подготвува од страна на МЖСПП или од експерт од листата на експерти за СОЖС. Стратедискиот плански документ заедно со извештајот за СОЖС се усвојува од релевантната институција/надлежен орган одговорен за усвојување на планскиот документ. Институцијата/надлежниот орган што го подготвува стратедискиот документ ги следи ефектите од спроведувањето на стратедискиот документ и во случај на негативни влијанија врз животната средина треба да го извести МЖСПП.

Во случај планираниот стратедиски документ да има негативни влијанија на територијата на друга земја, државата во која стратедискиот документ ќе се спроведува треба да ја информира засегнатата/ите држава/и за документот. Во случај засегнатите држави да го искажат својот интерес да учествуваат во прекуграничната СОЖС, целокупната документација за процесот на СОЖС треба да им биде доставена и треба да се спроведе процес на консултации со јавноста и институциите од засегнатите држави.

3.3 Стратегиска оцена на животната средина во Југоисточен плански регион

Од истражувањето што го спроведе ПОЛИМАТ 13 на територијата на југоисточен плански регион од веб страните на општините идентификувани се 38 СОЖС документи. Со интервјуата што ги спроведовме со лицата задолжени за работи од животна средина овој број на СОЖС документи е доста поголем. Причината зошто ја немаме комплетната листа е дека по завршувањето на постапката документите се тргнуваат од веб страните на општините, а во период на спроведување на проектот на некои општини веб страните не беа во функција. Во овој дел се задржуваме на постапките за СОЖС водени од страна на општините од југоисточен плански регион.

Како што се гледа од табелата (Прилог 1) најголем дел од спроведените СОЖС постапки се однесуваат на урбанистичка планска документација со исклучок на неколку кои се однесуваат на други плански документи, иако листата на плански документи за кои е задолжителна постапка за СОЖС е далеку поголема како што е предвидено со *Уредба за стратегиите, плановите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето (Службен весник 153/2007)*. Во интервјуата што ги водевме во општините не ни беше наведена некоја конкретна причината зошто не се спроведува Стратегиска оцена на животната средина за други документи освен урбанистички планови. Важно е да се напомене дека најголем дел од документите за чија изработка се надлежни општините, а се поврзани со клима и енергија како што се ЛЕАП и Програма за енергетска ефикасност се со помината важност и нема најави во блиска иднина да се изготват споменатите документи.

Прелиминарна листа на плански документи за кој треба да се подготви извештај за СОЖС за кој како надлежна институција се јавува локалната самоуправа.

- Локален еколошки акционен план (ЛЕАП);
- Стратешки план за развој;
- Стратегија за локален економски развој (ЛЕР);
- Стратегија за регионален економски развој;
- Програма за енергетска ефикасност;
- Генерални урбанистички планови и детални урбанистички планови;
- Стратегија за одржлив развој на општината;
- Урбанистички планови за населените и ненаселените места;
- План и програма за управување со отпадот во општината;
- План за заштита и спасување;
- Стратешки документи за управување со водите;
- Стратегија за туризам;
- Стратешки документи за просторно планирање и употреба на земјиштето;
- Годишни програми за комуналните дејности;
- Програми за изградба, реконструкција и одржување на улиците и патиштата;
- Програма за капитални инвестиции.

Постапката за оцена на влијанието од определени планови и програми врз животната средина генерално е запазена, бидејќи најчесто станува збор за урбанистичка планска документација за која општините имаат искуство. Одлуката за изработка на плански документ се објавува на веб страната на општините, се побаруваат мислења од засегнатите органи при определувањето на обемот и делатноста на информациите во извештајот за СОЖС. Потоа се објавуваат информации за Нацрт планскиот документ и изготвениот извештај за СОЖС, како и местото каде може да се разгледаат. Се организира и јавна расправа во предвидениот законски рок, а за плански документи од поголем обем како што се Генерални урбанистички планови известувањето на јавност оди и преку е – пошта и/или писмено за да се поканат субјектите од заинтересираната јавност. Општата јавност се информира по пат на

јавни известувања на веб страните на општините. Присуството на јавноста на јавните расправи е многу мало и најчесто се присутни вработените во општините, јавните претпријатија и училиштата од општините. Заради тоа најчесто нема забелешки до Нацрт планскиот документ и Извештајот за СОЖС, а по презентацијата на документите најчесто не се води и дискусија. Извештаите од одржаните јавни расправи многу ретко се објавуваат на веб страните на општините.

Случај 1:

Нацрт извештај за СОЖС на Регионалниот план за интегрирано управување со отпад во Југоисточниот плански регион

Постапката за Стратегиска оцена на животната средина на Регионалниот план за интегрирано управување со отпад во Југоисточен плански регион се одвиваше за време на реализацијата на проектот.

- Меѓуопштинскиот одбор за управување со отпад формиран од Советот за развој на Југоисточен плански регион донесува Одлука за спроведување на стратегиска оцена на животната средина за предметниот плански документ. Одлуката не е јавно објавена, во Нацрт СОЖС извештајот наведено е дека е дел од документот како Прилог 1, но одлуката не се наоѓа во документот;
- Информација за Нацрт планот и Извештајот за СОЖС како и времето и местото на одржување на јавната расправа се испратени по електронска пошта до Меѓуопштинскиот одбор за управување со отпад, Јавните претпријатија од Југоисточен плански регион и Здруженија на граѓани;
- Нацрт планот и Извештајот за СОЖС беа достапни на веб страната на Центарот за развој на Југоисточен плански регион од 27.02.2017, а писмени мислења можат да се достават до 15.03.2017, што остава период од 17 дена за доставување на мислења што е пократко од законскиот предвиден рок од 30 дена. На наше барање на јавната расправа овој рок беше зголемен на законски предвидениот рок.
- На јавната расправа беа присутни претставници од Меѓуопштинскиот одбор за управување со отпад, претставници од јавните претпријатија кои управуваат со отпад и претставници на две граѓански организации;

- Во Нацрт извештајот за СОЖС има предвидено одржување на повеќе јавни расправи по микрорегиони, но тие не се одржани;
- На јавната расправа се водеше записник, но тој не е јавно достапен;
- Советите на општините на Југоисточен плански регион сеуште го немаат усвоено Планот за управување со отпад и Извештајот за СОЖС.

4. Оцена на влијанието врз животната средина

Оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС) е процес кој се обидува да ги идентификува, предвиди и оцени можните последици врз животната средина од дадени развојни проекти. ОБЖС на тој начин осигурува дека потенцијалните проблеми се предвидени и адресирани во рана фаза во планирањето на проектите.

Целта на Оцената на влијанието врз животната средина е органите кои одлучуваат да дадат дозвола за изградба на некој проект, кој најверојатно ќе има значителни ефекти врз животната средина да обезбеди заштита на животната средина со знаење на можните значајни ефекти кои проектот ќе ги предизвика и го земаат ова во предвид во процесот на донесување на одлука. Прописите утврдуваат постапка за идентификување на оние проекти кои треба да подлежат на оцена на влијанието врз животната средина и за проценување, консултирање и донесување одлуки за оние проекти кои можат да имаат значителни влијанија врз животната средина.

Исто така целта на оценката на влијанието врз животната средина е да и обезбеди на јавноста можност да учествува рано и ефективно во процесот на донесување одлуки.

4.1 Регулатива за ОВЖС на Европската Унија

Директивата за ОВЖС (85/337/ЕЕС) е во сила од 1985 година и се применува на широк спектар на дефинирани јавни и приватни проекти, кои се дефинирани во Анексите I и II:

- Задолжителна ОВЖС: сите проекти наведени во Анекс I се сметаат дека имаат значителни ефекти врз животната средина и бараат ОВЖС (пр. Железнички линии на долги релации, автопати и експрес патишта, аеродроми со основна должина на пистата ≥ 2100 метри, инсталации за отстранување на опасен отпад, инсталации за отстранување на неопасен отпад > 100 тони/ден, пречистителни станици > 150.000 pe).
- Дискреција на земјите-членки (проверка): за проекти наведени во Анекс II, националните власти треба да одлучат дали е потребна ОВЖС. Ова се прави со "постапка на проверка", која ги одредува ефектите на проектите врз основа на прагови/критериуми или испитување од случај по случај. Меѓутоа, националните власти треба да ги земат предвид критериумите утврдени во Анекс III. Проектите наведени во Анекс II се генерално оние кои не се вклучени во Анекс I (инсталации за отпад од железнички патишта, постројки за отстранување на отпадните води, пречистителни станици за отпадни води), но и други видови, како што се проекти за урбан развој, работи за олеснување на поплави, промени во Анекс I и II Постоечки проекти ...).

Директивата за ОВЖС од 1985 година беше изменета три пати, во 1997, во 2003 и во 2009 година:

- Директивата 97/11/ЕЗ е донесена во согласност со ЕСПО конвенцијата на ОН за ОВЖС во прекуграничен контекст. Директивата од 1997 година го прошири опсегот на Директивата за ОВЖС преку зголемување на видовите на покриени проекти и бројот на проекти кои бараат задолжителна оценка на влијанието врз животната средина

(Анекс I). Исто така, предвидени се нови аранжмани за проверка, вклучувајќи и нови критериуми за проверка (во Анекс III) за проекти од Анекс II и утврдени минимални барања за информации.

- Директивата 2003/35/ЕЗ ги усогласува одредбите за учество на јавноста со Архуската конвенција за учество на јавноста во процесот на донесување одлуки и пристап до правда за прашањата поврзани со животната средина.
- Директивата 2009/31/ЕЗ ги измени анексите I и II од Директивата за ОВЖС, додавајќи проекти поврзани со транспорт, заробување и складирање на јаглерод диоксид (CO₂).

Процедурата за ОВЖС може да се сумира на следниов начин: инвеститорот може да побара од надлежниот орган да каже што треба да биде покриено со информациите за ОВЖС кои треба да ги обезбеди инвеститорот (степен на обем). Инвеститорот мора да обезбеди информации за влијанието врз животната средина (извештај за ОВЖС - Анекс IV). Органите за животна средина и јавноста (и засегнатите земји-членки) мора да бидат информирани и консултирани. Надлежниот орган одлучува, земајќи ги предвид резултатите од консултациите. Јавноста е информирана за одлуката и може да ја оспори одлуката пред судовите.

4.2 Регулатива на ОВЖС на Република Македонија

Националната постапка за оценка на влијанието врз животната средина е пропишана со законот за животна средина во поглавјето XI. Оценка на влијанијата на определени проекти врз животната средина, членовите 76 до 94.

Пред да се отпочне со изведба на проект кој ќе има значителни влијанија врз животната средина мора да се спроведе постапка на ОВЖС. Процедурата за оценка на влијанието на проектот врз животната средина започнува кога инвеститорите што планираат да реализираат проект поднесуваат до Министерството за животна средина и просторно

планирање известување за намера во која се содржат информации пропишани со *Правилник за информациите што треба да ги содржи известувањето за намерата за изведување на проектот и постапката за утврдување на потребата од оцена на влијанието на проектот врз животната средина (Службен весник 33/06)*.

Известувањето за намера управата за животна средина е обврзана да го објави во најмалку еден дневен весник достапен на територијата на целата држава и на веб-страницата на МЖСПП. Начинот на објавување на известувањето е утврден со *Правилник за содржината на објавата на известувањето за намерата за спроведување на проектот, на решението за потребата од оцена на влијанието на проектот врз животната средина, на студијата за оцена на влијанието на проектот врз животната средина, на извештајот за соодветноста на студијата за оцена на влијанието на проектот врз животната средина и на решението со кое се дава согласност или се одбива спроведувањето на проектот, како и начинот на консултирање на јавноста (Службен весник 33/06)*.

Проектите за кои се спроведува постапка за ОВЖС се регулирани со *Уредба за определување на проектите и за критериумите врз основа на кои се утврдува потребата за спроведување на постапката за оцена на влијанието врз животната средина (Службен весник 74/05)*. Во Уредбата направена е поделба на две групи на проекти, проекти за кои задолжително се спроведува ОВЖС и проекти за кои генерално се спроведува постапка за ОВЖС.

МЖСПП по завршувањето на процедурата за утврдување на потребата за ОВЖС го информира инвеститорот дали треба или не да се спроведе целосна постапка за ОВЖС. Врз основа на таа информација инвеститорот поднесува барање за утврдување на обемот на оцената на влијанието врз животната средина. Одлуката од утврдувањето на потребата за ОВЖС се објавува во најмалку еден дневен весник достапен на целата територија на Република Македонија, на веб-страницата, како и на огласната табла на МЖСПП. Инвеститорот, заинтересираните правни и физички лица, како и невладините организации што работат на полето на животната средина можат да поднесат жалба против

одлуката до Второстепената владина комисија одговорна за решавање на административните работи од областа на животната средина.

Министерството за животна средина и просторно планирање го определува обемот и содржината на материјалот што треба да биде анализиран во извештајот за студијата за ОВЖС. Мислењето за обемот и содржината на оцената на влијанието врз животната средина се изготвува со помош на листа на проверки за определување на обемот на ОВЖС кои треба инвеститорот да ги пополни. При подготовката на мислењето за обемот на студијата за оцена на влијанието врз животната средина МЖСПП треба да ги земе предвид мислењата на инвеститорот и мислењата добиени по објавувањето на решението од утврдувањето на потребата од ОВЖС.

По завршувањето на утврдувањето на обемот може да се започне со подготовка на студијата за ОВЖС, содржина на студијата за ОВЖС е пропишана во *Правилникот за содржината на барањата што треба да ги исполнува студијата за оцена на влијанието на проектот врз животната средина (Службен весник 33/06)*. Инвеститорот што ја подготвува студијата за ОВЖС е обврзан да ангажира најмалку едно лице од листата на експерти што ќе ја потпише студијата за ОВЖС како одговорно лице за нејзиниот квалитет.

МЖСПП објавува дека студијата за ОВЖС е подготвена и достапна за јавноста во најмалку еден дневен весник достапен на територијата на целата држава или на локална радио/ТВ-станица, додека нетехничкиот извештај на студијата се објавува на веб-страницата на МЖСПП. Студијата за ОВЖС се поднесува за консултации до општината или до градот Скопје, на територијата каде што ќе се изведува проектот, со цел да се добијат нивните забелешки и мислења. МЖСПП е обврзано да спроведе јавна расправа и да обезбеди достапност на информациите потребни на јавноста за нејзино учеството за време на јавната расправа.

Извештајот за соодветноста на студијата за ОВЖС го подготвува МЖСПП, изготвувањето на извештајот се прави врз база на студијата за ОВЖС, како и врз база на мислењата поднесени за студијата за ОВЖС. Во извештајот треба да стојат предлози за услови кои треба да се утврдат

со дозволите за спроведување на проектот како и мерки за спречување и за намалување на штетните ефекти. Формата, содржината, постапката и начинот за изработка на извештајот за соодветноста на студијата за ОВЖС се дадени во *Правилник за формата, содржината, постапката и начинот за изработка на извештајот за соодветноста на студијата за оцена на влијанието на проектот врз животната средина, како и постапката за овластување на лицата од листата на експерти за оцена на влијанието врз животната средина што ќе го изготват извештајот* (Службен весник 33/06).

Врз основа на студијата за ОВЖС, на извештајот за соодветноста на студијата за ОВЖС, на јавната дебата и добиените мислења МЖСПП издава **Решение за доделување или недоделување дозвола за спроведување на проектот.**

4.3 Оцена на влијанието врз животната средина во Југоисточен плански регион

На територијата на Југоисточен плански регион се имаат спроведено тринаесет постапки за оцена на влијанието на определени проекти врз животната средина. Сите студии се достапни на страната на Министерството за животна средина и просторно планирање.

Надлежен орган за спроведување на постапката за Оцена на влијанието врз животната средина е Министерството за животна средина и просторно планирање, а бидејќи фокусот на проектот се општините од Југоисточен плански регион, затоа во овој дел повеќе се задржавме на анализа на информирањето и учеството на јавноста на јавните расправи организирани во засегнатите општини.

Од тринаесет постапки за оцена на влијанието на определени проекти врз животната средина за девет се достапни единаесет записници, а за шест од студиите достапни се осум листи на присутни на веб страната на МЖСПП од одржани јавни расправи (за две од студиите водени се по две јавни расправи бидејќи проектите територијално се простираат на две или повеќе општини). За остатокот на студии не се достапни записници од јавните расправи на веб страната на МЖСПП иако во член 91 од законот за животна средина е нагласено

дека „Органот на државната управа надлежен за работи од областа на животна средина е должен до инвеститорот, до органите на државната управа надлежни за дејностите на кои се однесува проектот и до органите на општината, на градот Скопје или на општините во градот Скопје, на чиешто подрачје се предвидува да се спроведува проектот, да достави примерок од записникот, заедно со прилозите, како и да го објави записникот на својата Интернет страница“.

На овие осум јавни расправи за кои имаме листи на присутни, присуствувале вкупно 230 лица од кои само 34 присутни лица биле претставници на граѓански организации или засегнати граѓани. Останатите присутни лица се од страна на инвеститорот на проектот, изготвувачот на студијата, консултанти, деловни партнери на инвеститорот, претставници на засегнатите министерства, вработени во општините, јавни претпријатија од територијата на која се реализира проектот, значи лица кои и по службена должност треба да присуствуваат на расправата.

Во разговорите водени на трибините организирани во рамки на проектот, со граѓани и здруженијата на граѓани од Југоисточен плански регион како најголеми проблеми кои ги посочуваат кон неприсуството на јавни расправи е начинот на информирање за одржување на јавните расправи, непознавањето на процедурите за ОВЖС, незаинтересираноста на јавноста и недовербата дека конкретниот проект ќе се реализира.

Случај 2:

Студија за оцена на влијанието врз животната средина:

Рударски комплекс за производство на катоден бакар – „Казандол“, Општина Валандово

Студијата на случај која ја разгледуваме е анализирана од аспект на учество на јавност, клима и енергија.

- Во дневниот печат е објавено Известување за намера за спроведување на проект. На веб страната на МЖСПП не успеавме да го пронајдеме известувањето што поттикнува сомнеж дека не е објавено;
- Решението за утврдување на потребата од оцена на влијанието на проектот врз животната средина е објавено во дневниот печат;
- Студијата за ОВЖС е објавена на веб страната на МЖСПП;
- Информации за одржување на јавна расправа се објавени во дневниот печат и локалната радио станица.

Спрема листата на присутни која е објавена на веб страната на МЖСПП на јавната расправа присуствувале 43 лица, од кои претставници на граѓански организации и граѓани се 4 лица додека останатите се од страна на инвеститорот, соработници, претставници на општините и јавни претпријатија. Дискусијата што се водела главно се однесува на загриженоста на граѓаните од негативните ефекти кои може да ги има рудникот врз животната средина и здравјето врз луѓето. Пратени се писмени забелешки од три граѓански организации, но не се прифатени забелешките од страна на инвеститорот. Од страна на МЖСПП барано е дообразложение за одредени прашања кои се надополнети во финалната верзија на студијата.

Во студијата има предвидено мерки за енергетска ефикасност во технолошкиот процес во преработувачкиот комплекс, а другите мерки за енергетска ефикасност се однесуваат на користење на создадената топлина, изборот на пумпи, на цевководи, систем за вентилација и осветлување да биде според најдобри достапни техники.

Потрошувачката на електрична енергија ќе биде 5 110 kWh на тон произведен бакар, а планирано годишно производство на бакар изнесува 4 000 t.

Во студијата нема наведено колкава ќе биде потрошувачката на гориво на годишно ниво од механизацијата која ќе се користи.

Со овие податоци неможе да се даде конкретна слика на тоа колкаво ќе биде учеството на рудникот и рударскиот комплекс во емисијата на стакленички гасови. Рудниците како големи потрошувачи на енергија имаат големо влијание врз емисијата на стакленички гасови. Како пример за споредба може да го земеме рудникот Бучим, спрема изработениот инвентар на стакленички гасови за општина Радовиш најголем дел од емисијата доаѓа од секторот енергетика, 99,84%. Авторот на инвентарот на стакленички гасови го наведува рудникот Бучим како главен предизвикувач поради неговата голема потрошувачка на енергија и гориво.

Како препорака можеби во студиите за ОВЖС за проекти од овој тип треба да има и поглавје во кое ќе се пресмета колкаво ќе биде учеството во емисијата на стакленички гасови од предвидениот проект.

5. Резултати од прашалникот

Прашалникот е наменет за претставниците од општините во Југоисточен плански регион кои работат на полето на заштита на животната средина во своите општини (Прилог 3). Поделен е во три тематски области: организациона структура во општините, документи кои ги изработува и е надлежна општината и како се вклучува јавноста во изработката на документите и третата област се климатските промени.

Во десетте општини во Југоисточен плански регион севкупно има вработено 510 лица. Од вкупниот број на вработени лица 16 работат во областа животна средина, а од тие 16 лица 8 работат само животна средина додека останатите имаат и други работни задачи. Само во две општини има посебни одделенија за животна средина додека во другите општини одделенијата се формирани во комбинација на повеќе области, на пример одделение за урбанизам, комунални дејности и заштита на животната средина. Овластени инспектори за животна средина има во седум општини, во една општина се користи овластениот инспектор за животна средина преку

меѓуопштинска соработка, а две од општините ги користат услугите на државниот инспектор за животна средина. Во овој дел се постави и прашањето дали има на територијата на општините граѓански организации кои работат на полето на заштита на животната средина и дали општините соработуваат со нив и на кој начин. Поразувачки е фактот што дури во четири општини воопшто нема активни граѓански организации, додека во останатите општини активноста на граѓанските организации кои работат во полето на заштита на животната средина е во опаѓање.

Во вториот дел прашањата се однесуваа на документи кои ги изработува и е надлежна општината и како се вклучува јавноста во изработката на документите. Информирањето на јавноста за учество во изработка на одредени документи за кои е задолжена општината и учеството на јавноста во јавни расправи по истите најчесто е преку веб страните на општините и социјалните мрежи. Ова во пракса се покажува како недоволно, бидејќи присутвото на јавноста е многу мало, а општините немаат разработено некаков друг механизам со кој би ги привлечле граѓаните на учествуваат во процесот на изработка на документите. Општините разработуваат повеќе планови и програми во кои се третираат климатските промени и енергијата како што се ЛЕАП, Програма за ЕЕ и Стратегија за локален економски развој. Но, во најголем дел споменатите документи се со помината важност и за ниту еден од нив нема изработено извештај за СОЖС. Прашалникот во овој дел содржеше и прашања колку општините се запознаени со ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија, само во две општини ни беше одговорено дека имаат многу малку информации, а останатите воопшто не се информирани за пакетот за клима и енергија. Обуката што се одржа во рамките на овој проект е првото запознавање со ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија на лицата кои работат на полето на животна средина од десете општини на Југоисточен плански регион.

Во делот на климатски промени од прашалникот дојдовме до заклучок дека поголем дел од општините се многу слабо информирани што се случува на тоа поле на национално ниво. Две општини имаат изработено стратегија за климатски промени во

чии рамки има и инвентар на стакленички гасови на ниво на општина. Другите документи што ги имаат разработено воопшто немаат поглавја во кои се третираат климатските промени, а како што споменаваме погоре, скоро сите документи кои имаат поглавје за животна средина се со истечена важност. Исто така најголем дел од лицата кои ги интервјуираме не се запознаени со третиот национален план за климатски промени што го сметаме како голем пропуст на министерството, бидејќи сметаме дека треба да вложи поголем напор да ги вклучи и помалите општини во своите активности.

6. Заклучоци и препораки

Истражувањето кое ПОЛИМАТ 13 го спроведе беше со цел да се провери колку документите за постапките за СОЖС и ОБЖС се јавно достапни за граѓаните од Југоисточен плански регион преку веб страните на општините и други медиуми од регионот и вклученоста на јавноста во процедурите. Состојбата во Југоисточен плански регион гледано од аспект на учество на јавност во изработка на плански документи за кои се задолжени општините и постапките за СОЖС и ОБЖС е на доста незадоволително ниво. Јавноста, а тука спаѓаат граѓаните и здруженијата на граѓани, многу малку се вклучуваат во процесите, од документите кои ни беа достапни се увиде дека постапките се генерално законски запазени. Сепак на јавните расправи од достапните листи на присутни, записници и интервјуата што ги спроведовме со лицата вработени во општините кои се задолжени за животна средина, главно присутни се вработени од општините, вработените од јавните претпријатија во општините, лица кои се инвеститори или дел од нивниот тим вклучени во изработката на проектите или документите. Од тоа што успеавме да го увидиме во текот на реализацијата на проектот, а и од претходно искуство, главни проблеми за оваа состојба се непознавањето на постапките и темата што се разработува им е непозната и туѓа. Секако овде мора и да се напомене дека постои и голема незаинтересираност и апатија на граѓаните која пред сè се должи од недовербата кон институциите и реализацијата на одредени проекти. Од голема важност да се напомене е дека лицата кои ги презентираат одредените проекти и документи го прават тоа на високо ниво што е неразбирливо за обичните граѓани, што во комбинација со неподготвеноста и незнаењето на постапките од страна граѓаните и граѓанските организации на јавните расправи неможе и да се развие некоја дискусија што ќе придонесе до некаков заклучок. Од сето ова произлегува и моменталната состојба во Југоисточен плански регион каде се организираат одредени граѓански иницијативи за распишување на референдуми на локално ниво против одредени проекти кои треба да се реализираат, а кои во фазата кога треба да се

информира и вклучи јавноста во процесот на донесување на одлуки поминале доста тивко.

За надминување на оваа состојба потребно е да се работи на подигање на јавната свест и капацитетите на заинтересираните граѓани, граѓанските организации и општините. Начинот на информирање на јавноста и засегнатата јавност предвиден со закон, во Југоисточен плански регион се покажа неуспешен. Општините и надлежните министерства, секој во своите надлежности, треба да развијат одредени механизми со кои ќе овозможат подобро информирање на јавноста со што ќе се избегне сегашната состојба. Граѓанските организации кои работат на полето на заштита на животната средина исто така треба да се вклучат повеќе во процесот на информирање. Бидејќи станува збор за релативно мали општини во Југоисточен плански регион, за да се подобри ситуацијата како решение може да се примени и меѓуопштинска соработка на две или повеќе општини со што ќе се подобри сервисот на граѓаните од аспект на животна средина. Соработката помеѓу општините и граѓанските организации треба да се подигне на повисоко ниво. Општините треба повеќе да ги вклучуваат граѓанските организации во своите активности и да ги искористат и нивните капацитети за подобар развој на општините и поефикасна заштита на животната средина. Заеднички кампањи и организирање на обуки и работилници со што заеднички ќе си ги подобрат капацитетите, сè со цел да направат подобар сервис на граѓаните со што ќе го оправдаат и своето постоење. Како една алатка за взаемно информирање помеѓу граѓанските организации, општините и граѓаните од Југоисточен плански регион во рамките на овој проект е и изработката на веб страната <http://www.eu2020jipr.polymath13.mk/> каде на едно место можат да се најдат информации за СОЖС и ОБЖС постапки што се водат на територијата на Југоисточен плански регион.

Прилог 1

Регистар - СОЖС во Југоисточен плански регион

СОЖС	Година	Засегната општина од ЈИПР
ЛУПД за изградба на Стопански комплекс на КП 11763, КП 11760/1, КП 11760/2, КП 1175/1, КП 11751/2 и дел од КП 11754/1, КО Богданци, општина Богданци	Јуни 2011	Богданци
УПВНМ за стопански комплекс Винарија ДИВИНО, општина Богданци, Плански период 2009-2019, Нацрт план	2012	Богданци
Генерален урбанистички план за град Богданци, општина Богданци	Мај 2013	Богданци
ЛУПД за сервис за возила со пратечки содржини на КП бр. 2762, 2765 и 2766, во КО Стојаково, општина Богданци	Декември 2013	Богданци
Стратегија за климатски промени на Општина Богданци 2014 - 2020	2014	Богданци
УПВНМ Богданци, локалитет Барта, за намена Г2, Г3, Г4 - производство, дистрибуција и сервис - индустриска зона, општина Богданци	Октомври 2015	Богданци
ДУПД со основна класа на намена Г1 - тешка индустрија за изградба на рударски комплекс за бакар и злато на локалитетот с. Иловица, општина Босилово и општина Ново Село	Август 2016	Босилово, Ново Село
Државна урбанистичка планска документација за рударски комплекс за производство на	Март 2015	Валандово

катоден бакар - „Казандол“ - општина Валандово		
УПВНМ за мултинаменски комплекс на потег Гевгелија - граничен премин Богородица, општина Гевгелија, плански период 2009 - 2019	2010	Гевгелија
Измена и дополнување на ЛУПД за стопански комплекс (фабрика за производство и преработка на зеленчук со придружни содржини) м.в. „Корија“, КО Прдејци, општина Гевгелија	Јуни 2012	Гевгелија
Државна урбанистичка планска документација за брана и акумулација „Конско“ со придружни објекти	Јули 2016	Гевгелија
Урбанистички план за село Дојран, локалитет „Сретеново“ урбани блокови бр. 7,8,9,10 и 11, измена и дополна, плански период 2008 - 2018	Јануари 2013	Дојран
УПВНМ за изградба на терени за голф, М.В. Судино, КО Сретеново, Општина Дојран	Јули 2013	Дојран
Измена и дополнување на урбанистички план за село Стар Дојран и Сретеново, граничен премин, блок 17 и блок 18, Општина Дојран	Јули 2013	Дојран
ЛУПД за угостителско - трговски комплекс на КП бр. 1728/1,1726,1730 и делови од КП 1728/2 и 1731/3, во м.в. Мрдаја, КО Сретеново, Стар Дојран, Општина Дојран	Февруари 2015	Дојран
Извештај за проценка на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти (ИПВЖСОА) и План за управување со животната средина (ПУЖС) за	Март 2015	Дојран

рехабилитацијата на регионалниот пат 1105GP, делница Дојран-Николиќ		
Урбанистички план за село Николиќ, КО Николиќ, Општина Дојран	Декември 2016	Дојран
УПВНМ за граничен премин „Ново Село“, КО Ново Коњарево и КО Бадолен, општина Ново Село	Февруари 2013	Ново Село
УПВНМ за БЗ - големи угостителски единици на КП бр. 733, 734, 736, 737, 2853 дел, 2854 дел и 2860 дел, КО Смолари - вгр, општина Ново Село	Февруари 2017	Ново Село
Технолошка индустриска развојна зона - Струмица, „ОПФАТ 1“ - КО Свидовица, „ОПФАТ 2“ - КО Габрово	Јуни 2010	Струмица
Детален урбанистички план за дел од блок 3-А урбана единица 1 Струмица – Општина Струмица	Август 2010	Струмица
Детален урбанистички план за Урбана единица 2, урбан блок 19 - Општина Струмица	Јануари 2011	Струмица
Детален урбанистички план за урбан блок 42, блок 1 и 2, урбана единица 5, Струмица - Општина Струмица	Јануари 2011	Струмица
Детален урбанистички план за Урбан блок 15 - Општина Струмица	Март 2011	Струмица
Детален урбанистички план блок 17 и 17/1 - Општина Струмица	Март 2011	Струмица
Детален урбанистички план за дел од блок 22, Струмица - Општина Струмица	Април 2011	Струмица
Локална урбанистичка планска документација за изградба на спортско-рекреативен комплекс вон	Мај 2011	Струмица

населено место за дел КП 7994, Општина Струмица		
Детален урбанистички план за Урбан блок 21, Струмица, Општина Струмица	Јуни 2011	Струмица
Локална урбанистичка планска документација за КП 7747, вон населено место, општина Струмица	Март 2012	Струмица
Локална урбанистичка планска документација за КП 7752, вон населено место - општина Струмица	Март 2012	Струмица
Локална урбанистичка планска документација вон населено место за дел од КП 7931, општина Струмица	Март 2012	Струмица
ЛУПД за КП бр. 2512/1 и 2512/2 во КО Дабиле, општина Струмица	Јануари 2013	Струмица
ЛУПД за парцелите со КП бр. 491, 492, 487/2 и дел од кп бр. 485, КО Просениково, општина Струмица	Февруари 2013	Струмица
УП за село Банско, дел - Блок 12 - СПА центар, општина Струмица	Март 2013	Струмица
Детален урбанистички план за блок 18 - УЕ 2, Струмица, општина Струмица	Август 2013	Струмица
Урбанистички план за село Просениково - општина Струмица	Февруари 2014	Струмица
Програма за водоснабдување, одведување, собирање и прочистување на урбани отпадни води за Агломерација Струмица	Декември 2014	Струмица
Регионален план за управување со отпад во југоисточен плански регион (во процедура, планот не е усвоен од страна на советите на општините од ЈИПР)	Март 2017	Богданци, Босилово, Валандово, Василево, Гевгелија, Дојран, Конче, Ново Село, Радовиш, Струмица

Прилог 2

Регистар – ОВЖС Југоисточен плански регион

ОВЖС	година	Засегната општина од ЈИПР
Е 75 Демир Капија Смоквица коридор 10	Март 2008	Гевгелија, Валандово
Поставување на ветерни електрани во Гевгелија - југ	Април 2009	Гевгелија
Проекти за инфраструктурни капацитети за Западен Балкан Проект за развој на парк на ветерни електрани - ОВЖС	Февруари 2010	Богданци
Постројка за лужење на бакарни руди и добивање на катоден бакар	Април 2011	Радовиш
Површински коп на минерална суровина бакар и злато на локалитетот „Иловица“, општина Босилово	Октомври 2011	Босилово
Автопат Штип - Струмица	Декември 2011	Радовиш, Василево, Струмица
Пречистителна станица за отпадни води - Радовиш	Февруари 2013	Радовиш
Брана „Конско“ со придружни објекти	Јуни 2014	Гевгелија
Проект за изградба на пречистителна станица за третман на отпадни води во општина Струмица	Јануари 2015	Струмица
Рударски комплекс за производство на катоден бакар - Казандол	Јануари 2015	Валандово, Богданци, Дојран
Пречистителна станица за отпадни води - Гевгелија	Јуни 2015	Гевгелија

Еуромакс ресурс - Проект за бакар и злато „Иловица“	Април 2016	Босилово, Ново село
Изградба на ветерен парк „ЕУРОИНГ“, с. Стојаково, Општина Богданци	Јули 2016	Богданци

Прилог 3

ПРАШАЛНИКЗА ОПШТИНИТЕ	
1	Организациона структура:
1	Колку вработени имате во Општината?
2	Дали имате посебно одделение за заштита на животна средина?
3	Колку вработени сте во ова одделение? Дали имате вработени кои се задолжени само за прашања од областа на животна средина?
4	Дали имате овластен инспектор за животна средина?
5	Дали на територијата на општината има граѓански организации кои работат на поле на заштита на животна средина и на кој начин остварувате соработка со нив?
2	Документи:
1	Дали имате регистар на елаборати/ ОВЖС/СОЖС, колкав број на решенија за елаборати имате издадено?
2	Како ја информирате јавноста за постапките што ги води општината за ОВЖС/СОЖС и други документи кои ја засегаат животната средина?
3	Како ја вклучувате јавноста во овие постапки?
4	Дали имате програма за енергетска ефикасност/ЛЕАП/стратегии за рурален развој, туризам, ЛЕР, итн.?
5	Дали имате изработено СОЖС за овие документи?
6	Дали сте запознаени со измените во законот за животна средина за постапките за ОВЖС и СОЖС?

	7	Дали сте запознаени со ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија?
	8	Дали знаете кои се целите на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија?
	9	Дали во документите кои ги изработувате, предвидувате мерки за примена на ЕУ 2020 пакетот за клима и енергија?
3	Климатски промени:	
	1	Дали општината има инвентар на стакленички гасови?
	2	Дали во документите кои ги изработувате имате посебен дел каде ги третираат климатските промени?
	3	Дали сте запознаени со Третиот национален план за климатски промени и дали имате имплементирано некои од предложените мерки?
	4	Дали сте запознаени дека МЖСПП има посебна веб страна која ги третира климатските промени во Македонија